

У ролі метелика, що летить на світло

1. Закладка фундаментів долі

Як я ставав *homo erectus*

Як дисидент я народився у кабінеті офіцера КГБ, що очолював так званий «перший відділ» при івано-франківському заводі «Позитрон» і під наглядом якого були всі працівники заводу. Я саме повернувся з від'їзду до Києва, де, зокрема, за наводкою КГБ був затриманий міліцією 22 травня 1973 року за покладання квітів до пам'ятника Тарасові Шевченку. Для кагебістського функціонера провінційного масштабу це була надзвичайна подія, що загрожувала йому службовою доганою. Адже його підопічний проштрафився, причому на очах столичного КГБ! Тому вичитував він мене суворо. Утім, бачачи, що його «батьківські» напоумляння бажаного результату не дають, він урешті суворо попередив мене: «Имейте в виду: хто не с нами, тот против нас».

Я відповів просто: «Добре, я буду проти вас».

Сам дивуюся, як я зважився тоді на таку відверту декларацію намірів. Сьогодні від мене, мабуть, почули б щось обережніше: «З одного боку..., але з іншого боку...».

А тоді я пережив надзвичайне полегшення – ніби породілля, для якої перший крик дитяти засвідчив, що тривалі муки пологів нарешті скінчилися. Кожен, хто пережив таке звільнення від страху, розуміє, наскільки розвиднюється в душі, коли скидаєш із себе тягар роздвоєності й вагань.

Ясна річ, мені й до кінця життя не вдасться остаточно вичавити із себе всі риси *homo sovieticus*'а: ця «родова травма» залишається з людиною, мабуть, навіки. Проте водночас я вдячний Богові, що в той знаменний для мене день в ідеологічній оболонці «радянської людини» розпочав своє усвідомлене й активне життя інакшодумець-дисидент...

Згаданий похід до пам'ятника Шевченка був актом непокори і водночас плодом компромісу. Після політичних арештів 1972–1973 років масові

демонстрації біля цього пам'ятника, які були звичним явищем у час хрущовської «відлиги», стали неможливими. Вшановувати Шевченка офіційно не забороняли, але й не заохочували: проголошуючи доктрину «відмирання націй», влада очікувала від лояльних громадян, що вони позбудуться усіх «націоналістичних рудиментів» добровільно та охоче.

Тому покласти квіти до поетового пам'ятника саме 22 травня означало порушити негласне табу. Вважалося, що наша соціалістична країна стала об'єктом ідеологічної диверсії діаспорних «бандерівців». Мовляв, з метою підриву національної політики КПРС вони нав'язали українській спільноті за кордоном щорічне вшанування Тараса Шевченка не лише 9 і 10 березня, а ще й 22 травня – в день перевезення його праху з Петербурга до Канева через Київ для перепоховання на українській землі. Тому кожен українець, який намагався прищепити цю нову традицію в підкомуністичній Україні, автоматично розписувався у власній нелояльності до влади, а що гірше – у власній націоналістичності.

В часи хрущовської «відлиги» з масовими урочистостями непокірних біля київського пам'ятника поетові ще якимось мирилися, але згодом учасників почали брутально розганяти й у різний спосіб переслідувати. Хапали часом і неукраїнців: якимось мені розповіли про грузина, який прийшов ушанувати Шевченка і якого також заштовхнули в «кутузку», звинувативши в «українському буржуазному націоналізмі». Тому 1973 року для мене й моїх нових на той час друзів – Миколи Матусевича й Наталі Фаустової (тепер Яковенко) – було вже цілком очевидно: якщо ми прийдемо до пам'ятника 22 травня під вечір, то нас схоплять немилуче. Відтак залишалася надія, що коли ми прийдемо з квітами вранці, це не тлумачитимуть як викличну політичну демонстрацію.

Так ми і зробили. Повільною ходою підійшли до пам'ятника, мовчки поклали квіти, мало не фізично відчуваючи на собі погляди законспірованих. Мовчки вклонилися, певний час постояли в задумі, а тоді розійшлися: мої друзі на роботу, а я – в аеропорт Жуляни, звідки мав летіти до Івано-Франківська. Здавалось, усе обійшлося. Але в Жулянах мене затримали міліціонери, завели до відділення міліції, обшукали мої речі, а тоді врешті поставили сакраментальне запитання: «С какой целью ходили к памятнику Шевченко?». Отже, стежили. Отже, Шевченко того дня небезпечний був і вранці...

Що я відповів – не пам'ятаю, та це й не має жодного значення. Вся «сіль» – у самому питанні. У ньому, як у стрічці ДНК, закодована вся антиукраїнська суть національної політики КПРС. І саме цій політиці я «завдячую» перше своє знайомство з КГБ. Хоч, як виявилось згодом,

він поклав на мене око вже давно. Цьому прислужились дві вагомі причини: «заплямована» історія моєї родини та моя «антирадянська діяльність» у Львівській політехніці. Отож про все це я й мушу спершу розповісти.

Родина як фатум та оберіг

Ми з сестрою Надійкою завжди мали психологічні проблеми, заповнюючи особисті анкети. Вони в Радянському Союзі були складені так, щоб одразу викрити «підозрілі елементи». І ми, відповідаючи на питання анкети, наче тим самим надавали сенсу цій підозрілості: «Родичі за кордоном є?» – «Так. Сестра матері, Марія Менцінська, – в Австралії. Сестра батька, Катерина Сеніч, – у США. Інші сестри батька, Марія та Софія Деберре, – у Франції». Лише від цього переліку в типового радянського кадровика очі на лоба лізли.

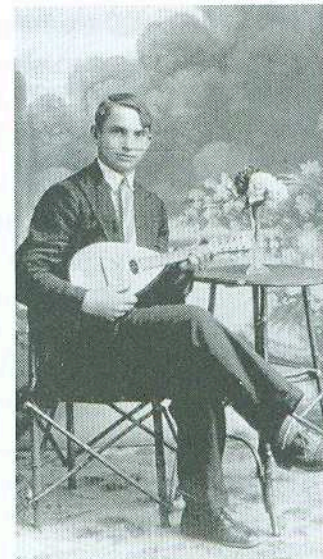
Не краще було й тоді, коли йшлося про мого батька. Він мав ім'я Франко́, домашнє – Фра́ник, тобто похідне від австрійського Франц, а тому ні з Іваном Франком, ні з іспанським диктатором Франсіско Фра́нко нічого спільного не мало. Але хто його там знає – варто перевірити... (жартую).

Прізвище загалом сумнівів у благонадійності не викликало: Дицьо. На подібні українські прізвища часто можна було натрапити в цьому регіоні. Припускаю, що, оскільки родина мого батька жила у тій частині села, яка мала назву «Фалькенберг» і в якій проживали німецькомовні поселенці, походив батьків рід від українізованого австрійського роду *Dietze*.

Свого дідуся з його боку – Івана Дицьо – я не знав: він помер зразу після 1917 року, коли народився мій батько. Так що своїх чотирьох дітей бабця Ганна виховувала сама.

*Мати Любов Йосифівна
Маринович у молодості*

*Батько Дицьо Франко
Іванович*

*Дідусь Іван Дицьо
в австрійському війську*

*Бабуся Ганна
зі своїми дітьми –
доньками Катериною,
Марією, Софією
та сином Фраником*

І справді, першу спробу поміняти батькове прізвище на Мамине дівоче я зробив невдовзі після того, як наш батько розлучився з Матір'ю, а мені виповнилося шістнадцять. Я прийшов із заявою до ЗАГСу, проте мені відмовили, посилаючись на закон, який дозволяв це зробити лише у віці 18 років. Після цього вдома у мене була істерика, бо паспорт треба було отримувати все-таки на прізвище «Дицьо». А 5 січня 1967 року, тобто наступного дня після того, як мені виповнилося вісімнадцять, я знову прийшов до ЗАГСу, де мене зустріла та сама працівниця. Вона усміхнулась і сказала: «Тепер я поміняю вам прізвище без вагання, розуміючи, що це ваше тверде рішення». Так я став Мирославом Мариновичем.

До речі, такою зміною прізвища я лише повторив вчинок свого дідуся по лінії Мама, о. Йосипа Андрійовича Мариновича. Його родове прізвище було «Фурла», що походило, здається, від угорського прізвища «Фурлаї». Готуючись стати священиком, мій дідусь розумів, що його прізвище сприйматиметься селянським вухом як не дуже милозвучне. І він прибрав собі прізвище, сконструйоване від імені його улюбленої бабусі